
**IMPACT VAN DE CORONAMAATREGELEN
OP KINDEREN, JONGEREN EN JONGVOLWASSENEN**

Vrije tijd

Vaker buiten, vaker online en nood aan aandacht voor jeugdwerk

---

LEGENDE

SYMBOLEN

aanbeveling

ontbrekende informatie

LEEFTIJD DOELGROEPEN

jonge kinderen

0-6 jaar

kinderen

6-12 jaar

jongeren

12-18 jaar

jongvolwassenen

18-25 jaar

volwassenen

18+

ACHTERGROND

Deze overzichtstudie brengt een brede waaier aan onderzoeken in kaart met betrekking tot de impact van de coronamaatregelen op (jonge) kinderen, jongeren en jongvolwassenen. Aan de hand van een systematische verzameling van en oproep naar relevant onderzoek biedt deze overzichtstudie inzicht in de wisselwerking tussen de genomen coronamaatregelen en de leefwereld van personen tussen 0 en 25 jaar.

In totaal werden **964 onderzoeken** gescreend, waarvan **105 geaccepteerd** werden voor verdere analyse. Daarnaast werden 10 onderzoeken toegevoegd die gekend waren bij de onderzoekers. De systematische literatuurstudie liep van maart tot en met juni 2022.

KeKi en JOP organiseerden ook een **cocreatief kennisinitiatief**, IMPULS. We werkten samen met onderzoekers, beleidsmakers en praktijkmedewerkers aan een datavisualisatie over kinderen, jongeren, jongvolwassenen. Op IMPULS hebben we kennis verbonden, legden we overeenkomsten en verschillen bloot tussen de resultaten en inzichten en detecteerden we blinde vlekken.

De bevindingen worden verdeeld over verschillende thema's:

GEZONDHEID

SPECIFIEKE DOELGROEPEN

ONDERWIJS & WERK

WONEN EN BUURTBELEVING

SOCIALE MEDIA

VRIJE TIJD

GEWELD & CONFLICT

Het is op basis van de huidige onderzoeksresultaten moeilijk om algemene conclusies te trekken over de impact van de coronamaatregelen op personen tussen 0 en 25 jaar. Bovendien blijft de langetermijnpact onduidelijk. Er moet hiervoor meer gevarieerd onderzoek gebeuren naar de coronamaatregelen.

Details over de onderzoeken staan in de voetnoten. Elk onderzoek kadert binnen een bepaalde context: de geldende coronamaatregelen, de bevroegde groep van (jonge) kinderen, jongeren en jongvolwassenen, de onderzoeksvraag en de gehanteerde methodologie. Het is belangrijk om aandacht te hebben voor de specificiteit van elk individueel onderzoek. Om die reden moeten vergelijkingen tussen onderzoeken met voorzichtigheid gelezen worden. Bij onduidelijkheid over de onderzoeksmethode, wordt dit aangegeven in de voetnoot met vierkante haakjes ([ ]).

Vrije tijd

AFBAKENING

Onderzoeksresultaten met betrekking tot zit-en beweegtijd en de impact op fysieke gezondheid, worden bij het thema gezondheid besproken. De publieke ruimte wordt besproken bij het thema wonen en buurtbeleving.

Uit onderzoek blijkt dat de vrijetijdsbeleving veranderde tijdens de coronapandemie. Deze veranderingen verschillen voor kinderen, jongeren of jongvolwassenen. Vrije tijd werd vooral online beleefd. De impact van de coronamaatregelen op jeugdwerkingen werd onderzocht. Ze lijken hun doelgroep nog vrij goed te bereiken, al moet er aandacht zijn voor kinderen en jongeren in kwetsbare situaties. Kinderen, jongeren en jongvolwassenen zijn, in het begin van de coronapandemie, minder tevreden over hun vrijetijdsbeleving.

1 OP 5
kinderen speelde alleen ¹

76,5%
van de kinderen
ging (bijna)
iedere dag buiten³

50%
van de jongeren
ging (bijna)
iedere dag buiten³

Meer dan de helft van de kinderen en jongeren speelden in de eerste lockdown met broers en zussen in hun vrije tijd. 1 op 5 kinderen speelde alleen.¹ **De vrijetijdsbesteding van kinderen en jongeren veranderde** tijdens de coronapandemie. Uit een bevraging in april en juni 2021 blijkt dat ze **vaker buiten** speelden dan voor de coronapandemie.² Onderzoek bevestigt dat 76.5% van de kinderen en 50% van de jongeren (bijna) iedere dag naar buiten ging in de eerste lockdown.³ Uit ander onderzoek uit juni 2021 blijkt dat 74% van de jongeren naar buiten ging om zich te ontspannen.⁴ Uit een trendanalyse bleek echter dat kinderen meer tijd spendeerden aan zorgtaken en huishoudelijke hulp.⁵ Het deelnemen aan buitenschoolse activiteiten nam af, behalve voor sport. Kinderen in dit onderzoek (2021) gaven aan **minder tevreden** te zijn over hun vrijetijdsbesteding dan in 2018.

1,3 - KRC, KiReCO en KeKi, '[Kinderrechtenperspectief in de coronacrisis](#)', 25/05/2020. Methodologie: Online bevraging. Er is een aparte vragenlijst voor kinderen ouder dan 12 jaar. Respondentengroep: Aandacht voor kwetsbare groepen. Ook kinderen jonger dan 8 (3901) en ouder dan 18 (6024) vulden de enquête in. Deze resultaten worden apart gerapporteerd indien zinvol. Ook de resultaten van de respondenten die niet alles invulden worden mee opgenomen indien nuttig. Dit wordt telkens duidelijk aangegeven. Respondentenaantal: 7.335 kinderen tot 12 jaar en 26.675 jongeren vanaf 12 jaar. Totaal 44.030. 1/16 van de kinderen en jongeren in Vlaanderen. Niet representatief, maar wel zo representatief mogelijk [Gemakssteekproef]. Geografische scope: Vlaanderen. Onderzoekperiode: 11/05/2020-17/05/2020.

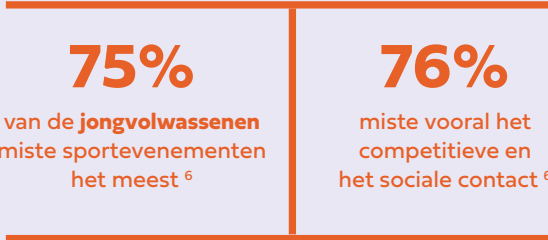
2, 5- Jasper Dhoore e.a., '[Children's worlds. Een internationale survey naar het welzijn van kinderen \(COVID-19 supplement, 2021\). Overzicht eerste resultaten](#)', november 2021. Methode: Bevraging. Respondentengroep: Kinderen uit het vierde, vijfde en zesde leerjaar uit de 50 scholen die ook bevestigd werden in 2018. Respondentenaantal: 2449. Representatief. Trendanalyse. Gestratificeerde toevalssteekproef. Geografische scope: Vlaanderen. Onderzoekperiode: 2e semester schooljaar 2020-2021 (april-juni 2021).

4- Meetjesland, 'Rapport weldoeners: over de invloed van de coronacrisis op het welzijn van kinderen en jongeren uit het Meetjesland', niet gepubliceerd, juni 2021. Methode: online bevraging. Respondentengroep: leerlingen van het 6e leerjaar tot en met het 6e middelbaar. 58% vrouw, 76% ASO. 60% tussen 11 en 14. Respondentenaantal: 755. [gemakssteekproef], Representatief. Geografische scope: Meetjesland. Onderzoekperiode: Onderzoeksfase: mei-juli 2021. Bevraging: juni 2021

Onderzoek naar de impact van de coronamaatregelen op sportevenementen in het begin van de coronapandemie toont aan dat jongvolwassenen sportevenementen meer missen dan volwassenen (75% was helemaal akkoord). Ze misten vooral het competitieve bij het eventsporten en het sociaal contact (76% gaf dit aan).⁶ Kinderen onderschatten de positieve invloed van bewegen. 75% van de kinderen gaf aan niet te sporten. Ze aten of dronken eerder iets als afleiding dan dat ze zouden bewegen. Ouders moeten beweging bij kinderen stimuleren. Mindfulness en yoga kunnen voorbeelden zijn van **betekenisvolle en gezonde activiteiten**.⁷

Er is weinig inzicht in de impact van de coronamaatregelen op de vrije tijd van jonge kinderen in onderzoek.

Digitale vrijetijdsbesteding staat centraal doorheen de coronapandemie. Kinderen spendeerden meer tijd aan online games.⁸ Jongens gameden meer dan meisjes.⁹ De meerderheid van de jongeren zagen hun vrienden online. De helft van de jongeren zag hun vrienden in het echt, op veilige afstand.¹⁰ Ook online jeugdwerk zat in de lift. Echter, kinderen, jongeren en jongvolwassenen gaven aan offline ontmoetingen zeer belangrijk te vinden.¹¹ Een onderzoek naar de impact van de coronamaatregelen op sportevenementen toont aan dat voornamelijk jongvolwassenen gebruik maakten van het virtuele sportaanbod.¹²

Er is nog heel wat onduidelijkheid over het gebruik van het **virtueel sportaanbod**, en bij uitbreiding esports, bij kinderen, jongeren en jongvolwassenen.

6,12 - Jeroen Scheerder e.a., 'Sportevenementen in tijden van corona Corona-studie 2.0: impact, attitudes en profielen', 2020. Methode: Online bevraging. 2290 respondenten. [gemakssteekproef]. Geografische scope: Vlaanderen. Onderzoekperiode: 24/04/2020 - 04/05/2020.

7- Verolien Caubergh e.a., 'Children's resilience during Covid-19 confinement. A child's perspective-Which general and media coping strategies are useful', Journal of Community Psychology, 27/09/2021. Methodologie: Online bevraging. Respondentengroep: Nederlandstalige Belgische kinderen tussen 9 en 13 jaar. Aantal respondenten: 667 [gemakssteekproef]. Geografische scope: Vlaanderen. Onderzoekperiode: 31/4/2020 - 24/5/2020

8- Jasper Dhoore e.a., 'Children's worlds. Een internationale survey naar het welzijn van kinderen (COVID-19 supplement, 2021). Overzicht eerste resultaten', november 2021. Methode: Bevraging. Respondentengroep: Kinderen uit het vierde, vijfde en zesde leerjaar uit de 50 scholen die ook bevestigd werden in 2018. Respondentenaantal: 2449. Representatief. Trendanalyse. Gestratificeerde toevalsteekproef. Geografische scope: Vlaanderen. Onderzoekperiode: 2e semester schooljaar 2020-2021 (april-juni 2021).

9- Meetjesland, 'Rapport weldoeners: over de invloed van de coronacrisis op het welzijn van kinderen en jongeren uit het Meetjesland', niet gepubliceerd, juni 2021. Methode: online bevraging. Respondentengroep: leerlingen van het 6e leerjaar tot en met het 6e middelbaar. 58% vrouw, 76% ASO. 60% tussen 11 en 14. Respondentenaantal: 755. [gemakssteekproef], Representatief. Geografische scope: Meetjesland. Onderzoekperiode: Onderzoeksfase: mei-juli 2021. Bevraging: juni 2021

10- KRC, KiReCO en KeKi, 'Kinderrechtenperspectief in de coronacrisis', 25/05/2020. Methodologie: Online bevraging. Er is een aparte vragenlijst voor kinderen ouder dan 12 jaar. Respondentengroep: Aandacht voor kwetsbare groepen. Ook kinderen jonger dan 8 (3901) en ouder dan 18 (6024) vulden de enquête in. Deze resultaten worden apart gerapporteerd indien zinvol. Ook de resultaten van de respondenten die niet alles invulden worden mee opgenomen indien nuttig. Dit wordt telkens duidelijk aangegeven. Respondentenaantal: 17,335 kinderen tot 12 jaar en 26,675 jongeren vanaf 12 jaar. Totaal 44,030. 1/16 van de kinderen en jongeren in Vlaanderen. Niet representatief, maar wel zo representatief mogelijk [Gemakssteekproef]. Geografische scope: Vlaanderen. Onderzoekperiode: 11/05/2020-17/05/2020.

11- Formaat vzw, 'Waar waren we gebleven? Open jeugdwerk & corona', 1/10/2021 Methode: Praktijkgericht onderzoek met online bevraging via een gestructureerde vragenlijst, semigestructureerde interviews bij lokale ambtenaren via een gewogen steekproef van lokale besturen, focusgesprekken met belangrijke stakeholders en expertengroepen. Respondentenaantal: interviews: 15, vragenlijst: 173. Gewogen steekproef. Geografische scope: Vlaanderen. Onderzoekperiode: 2020-2021.

13- Het merendeel van de open jeugdwerkinitiatieven noemt zichzelf een jeugdhuis. Daarnaast zien we echter ook heel wat initiatieven die dezelfde bouwstenen en methodiek vooropstellen, maar die zichzelf niet omschrijven als een jeugdhuis. Open jeugdwerk (jeugdhuisen, jeugdcentra, zelforganisaties, jeugdclubs, vindplaatsgericht werk, outreachend werk, pleinwerk ...) is er voor jongeren die zelf organiseren en ondernemen. Zie [Formaat](#).

14,17,191- [Formaat vzw, 'Waar waren we gebleven? Open jeugdwerk & corona', 1/10/2021](#) Methode: Praktijkgericht onderzoek met online bevraging via een gestructureerde vragenlijst, semigestructureerde interviews bij lokale ambtenaren via een gewogen steekproef van lokale besturen, focusgesprekken met belangrijke stakeholders en expertengroepen. Respondentenaantal: interviews: 15, vragenlijst: 173. Gewogen steekproef. Geografische scope: Vlaanderen. Onderzoekperiode: 2020-2021.

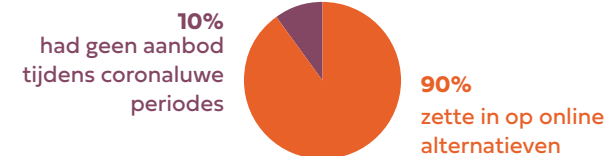
15, 16, - Nathalie Van Ceulebroeck e.a., 'De impact van de coronamaatregelen op professionele jeugdwerkorganisaties, jeugdwerkers en kinderen en jongeren in Antwerpen', niet online. Methode: Bevraging bij 32 organisaties van het Antwerps Jeugdsectoroverleg -> 23 vulden het in [gemakssteekproef]. Geografische scope: Antwerpen. Onderzoekperiode: 15/04/2020-20/04/2020.

18- Uit de Marge, 'De impact van de COVID-19-maatregelen op kinderen en jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties', mei 2020. Methodologie: Bevraging. Respondentengroep: kwetsbare kinderen en jongeren via de jeugdwerkers. Respondentenaantal: 2,412 kinderen en jongeren uit 35 gemeenten [gemakssteekproef]. Geografische scope: Vlaanderen en Brussel. Onderzoekperiode: 2020.

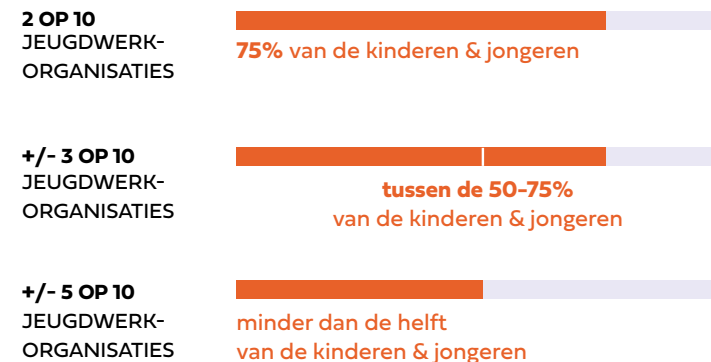
20- Ouders voor Inclusie/Steunpunt voor Inclusie, 'Corona is een aanval op inclusie', 2021, p. 3. Methode: Een verzameling van getuigenissen over de impact van de coronamaatregelen. Geografische scope: Vlaanderen. Onderzoekperiode: december 2020 - april 2021.

Ook **jeugdwerkingen** ervaarden een impact van de coronamaatregelen. De helft van de **jeugdhuisen en open jeugdwerkinitiatieven**¹³ legden hun werking volledig stil tijdens de lockdownperiodes. 1 op 10 had geen aanbod tijdens coronaluwe periodes. In jeugdhuisen en open jeugdwerkinitiatieven waar er wel activiteiten werden georganiseerd, zette men in op online alternatieven.¹⁴ Kinderen en jongeren hadden veel vragen over hun vrije tijd. Een merendeel van de Antwerpse jeugdorganisaties (70%) werden door kinderen en jongeren benaderd met vragen over hun vrije tijd.¹⁵ Jeugdwerkorganisaties bleven hun doelgroep overwegend goed **bereiken**. 1 op 5 jeugdwerkorganisaties in Antwerpen bereikte nog steeds 75% van hun doelgroep en 1 op 3 tussen de 50 en 75%. Ongeveer de helft van de organisaties bereikte minder dan de helft van de kinderen en jongeren die ze voor de crisis wel bereikten.¹⁶ Door de lockdowns en maatregelen was de veronderstelling dat het bereik zou dalen bij heropening van de jeugdwerking. Dat was zeker het geval, maar de impact was zeer divers. Zo verwachtte de helft van de respondenten nog evenveel jongvolwassenen, maar minder jongeren te bereiken. Open jeugdwerkinitiatieven waren in de zomer van 2020 in sommige gevallen één van de weinige initiatieven en bereikten mogelijk daardoor meer jongeren.¹⁷ Bijna de helft van de jeugdwerkers stelt echter dat zij nog maar half zoveel kinderen en jongeren bereiken. 1 op 3 jeugdwerkers gaven aan dat ze slechts 33% bereikten of minder.¹⁸ De **werkende jongvolwassenen** in open jeugdwerkinitiatieven moesten zich tijdens de pandemie heel flexibel opstellen, waardoor hun motivatie en welbevinden daalde. De **financiële impact** van de pandemie op de jeugdwerking valt voorlopig moeilijk in te schatten, ook in het licht van eventuele steunmaatregelen die van toepassing waren en de impact hiervan op de jeugdwerking.¹⁹

AANBOD ANTWERPSE JEUGDHUIZEN EN OPEN JEUGDWERKINITIATIEVEN TIJDENS CORONA¹⁴

BEREIK JEUGDWERKORGANISATIES TIJDENS CORONA¹⁶

“ Er wordt met de vinger gewezen naar kinderen en jongeren, en dat doet ons pijn. Bovendien krijgen we als organisatie nog erg weinig ruimte om dingen te organiseren, en ook dat begint zwaar te wegen. Nochtans bewezen we vorige zomer samen met alle kinderen en jongeren dat we het jeugdwerk op een zeer veilige én fijne manier kunnen organiseren.²⁰
- stafmedewerker inclusie - jeugdwerk ”

KINDEREN, JONGEREN EN JONGVOLWASSENEN IN KWETSBARE SITUATIES TIJDENS EERSTE LOCKDOWN

67,1%
mist jeugdwerk²⁴

62,1%
heeft geen tuin²²

50,6%
durft niet buiten komen²²

Aandacht voor de vrije tijd van personen tussen 0 en 25 jaar in **kwetsbare situaties** is des te belangrijker tijdens een pandemie. Uit een onderzoek van Ouders voor Inclusie blijkt dat de coronapandemie de vrije tijd van kinderen en jongeren met specifieke noden onder druk zette. Dit zorgde ervoor dat ouders extra inspanningen moesten leveren. Ouders ervaren verschillende problemen om hun kind te laten participeren. Door de afstandsmaatregelen konden ouders bijvoorbeeld minder vaak via een informeel gesprek de nadruk leggen op de noden van hun kind en mee nadenken over participatie. Bovendien werden er weinig goede praktijken gedeeld, wat inclusieve vrije tijd bedreigde. Een lange periode geen of beperkt vrijetijdsaanbod heeft een grote impact op de levenskwaliteit van kinderen en jongeren met een handicap. Ouders voor Inclusie stelt dat vrije tijd geen beleidsprioriteit was en dat de stem van kinderen en jongeren met een handicap te weinig aan bod kwam.²¹ Uit een bevraging van Uit De Marge blijkt dat kinderen, jongeren en jongvolwassenen in kwetsbare situaties het zeer moeilijk hadden. 67.1% miste jeugdwerk. 62.1% had geen tuin. 50.6% durfde niet buiten komen.²²

“ Hoe langer dit doorgaat, hoe groter het verlies wordt. Het is een groot deel van mijn leven en een groot deel van mijn tijd breng ik met vrienden in de cinema door. Dit is een grote verandering.²⁵

- D.C., 26 jaar

”

?

Er is weinig inzicht in de impact van de coronamaatregelen op de **cultuurbeleving** van personen tussen 0 en 25 jaar. Uit onderzoek naar de impact van de maatregelen op de film- en cinema-ervaring van jongvolwassenen blijkt dat er de mogelijkheid was op online films te kijken. Dit verving de online kijkervaring niet. De langetermijnpact op het kijkgedrag is nog onduidelijk.²³

21- Ouders voor Inclusie/Steunpunt voor Inclusie, 'Corona is een aanval op inclusie', 2021. Methode: Een verzameling van getuigenissen over de impact van de coronamaatregelen. Geografische scope: Vlaanderen. Onderzoekperiode: december 2020 - april 2021.

22- Uit de Marge, 'De impact van de COVID-19-maatregelen op kinderen en jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties', mei 2020. Methodologie: Bevraging. Respondentengroep: kwetsbare kinderen en jongeren via de jeugdwerkwerkers. Respondentenaantal: 2,412 kinderen en jongeren uit 35 gemeenten [gemakssteekproef]. Geografische scope: Vlaanderen en Brussel. Onderzoekperiode: 2020.

23, 25- Salma Mediavilla Aboulaoula e.a., 'Corona cinephilia: A qualitative audience study on cinephile places, spaces and the impact of COVID-19 on urban cinephilia in the city of Ghent, Belgium', Journal of Audience and Reception Studies, November 2021. Methode: Kwalitatief publieksonderzoek. Semigestructureerd online diepte-interviews. Er was ook een vragenlijst voor SES. Respondentengroep: cinefielen. Gerichte selectie. Respondentenaantal: 14. [gemakssteekproef]. Geografische scope: Gent. Onderzoekperiode: Februari - maart 2020.

AANBEVELINGEN

?

Zet verder in op onderzoek naar de **langetermijnimpact** van de coronamaatregelen op vrijetijdsbesteding. Veel kinderen, jongeren en jongvolwassenen zijn aangesloten bij een georganiseerde vorm van vrijetijdsinvulling (bv. onderzoek van VAD: 30.6% van de 18-30-jarigen is lid van een sportclub, 27.4% van een studentenvereniging en 21.2% van een jeugdbeweging).²⁶

De coronamaatregelen beperkten de vrijetijdsbeleving sterk. Het blijft onduidelijk hoe de vrijetijdspatronen verschoven zijn. Kwamen er andere vrijetijdsvormen in de plaats van de meer georganiseerde vormen die een lange tijd niet konden doorgaan?

Heb aandacht voor de vrijetijdsbeleving van kinderen, jongeren en jongvolwassenen.

“ Invulling van de vrijetijdsbesteding van onze jongeren (3X per week) is nu helemaal weggevallen. Ze hebben geen tuin, geen andere hobby's. Dit weegt zwaar door! ²⁷

- bevraging bij jeugdwerkers

”

Integreer praktijkkennis in onderzoek. Ondersteuning voor praktijkwerkers in het uitvoeren van onderbouwde omgevingsanalyses zou een meerwaarde zijn. Hierbij moet er aandacht zijn voor ontspanning en de georganiseerde en niet-georganiseerde invulling van vrije tijd.²⁸ Zie thema 'wonen en buurtbeleving'.

26- Vlaams Expertisecentrum Alcohol en andere Drugs (VAD), 'In hogere sferen volume 5', 2021. Methodologie: Online bevraging. Respondentenaantal: 28,670. Sommige data werd gewogen. Zo representatief mogelijk. Geografische scope: Vlaanderen en Brussel. Onderzoekperiode: 1/02/2021-30/04/2021.

27- Nathalie Van Ceulebroeck e.a., 'De impact van de coronamaatregelen op professionele jeugdwerkorganisaties, jeugdwerkers en kinderen en jongeren in Antwerpen', niet online. Methode: Bevraging bij 32 organisaties van het Antwerps Jeugdsectoroverleg -> 23 vulden het in [gemakssteekproef]. Geografische scope: Antwerpen. Onderzoekperiode: 15/04/2020-20/04/2020.

28- IMPULS evenement.

DE IMPACT VAN DE CORONAMAATREGELEN

OP KINDEREN, JONGEREN EN JONGVOLWASSENEN:
EEN SYSTEMATISCHE LITERATUURSTUDIE

AUTEURS

Kenniscentrum Kinderrechten vzw (KeKi)

Jeugdonderzoeksplatform (JOP)

Dr. Susan Lagaert en Prof. Dr. Lieve Bradt,
Vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek, Universiteit,
verbonden aan het Jeugdonderzoeksplatform (JOP)

Met dank aan de deelnemers van het IMPULS evenement.

OPDRACHTGEVER

Departement Cultuur, Jeugd en Media

VORMGEVING

Eline Cornelissen - www.elinecornelissen.be

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Kenniscentrum Kinderrechten vzw (KeKi)
Kon. Maria Hendrikaplein 5/201
9000 GENT

© 2022, Kenniscentrum Kinderrechten en Jeugdonderzoeksplatform,
All rights reserved

Niets uit deze uitgave mag veeleenvoudig en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor educatieve, pedagogische en sociale doeleinden die geen commercieel oogmerk hebben, mag al het materiaal vrij gebruikt worden mits correcte bronvermelding van deze publicatie.

KENNISCENTRUM KINDERRECHTEN VZW (KEKI)
- CHILDREN'S RIGHTS KNOWLEDGE CENTRE

info@keki.be

www.keki.be

[facebook.com/KeKivzw](https://www.facebook.com/KeKivzw)

twitter.com/kekivzw

[linkedin.com/company/kenniscentrumkinderrechten](https://www.linkedin.com/company/kenniscentrumkinderrechten)

JEUGDONDERZOEKSPLATFORM (JOP)

www.jeugdonderzoeksplatform.be

twitter.com/JOPonderzoek